

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1672

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISBN: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Fecr

Yayın No | Publication Number: 1004

Kitap Adı: İslâm Tarihi Araştırmaları ve Yazımında Usûl

Book Title: Methodology in Islamic History Research and Writing

ISBN: 978-625-5576-59-0

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786255576590

Yazar | Author: Mustafa Özkan | orcid.org/0000-0001-6134-4518

Kurum | Institution: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

ROR ID: ror.org/05ryemn72

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 197 (vii + 185)

Yayın Tarihi | Publication Date: Eylül | September 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRAM2 - İslâm | Islam

BISAC: REL037010 - İslâm / Genel | Religion / Islam / General

THEMA: QRAM - İslâm | Islam

LC Classification: BP160–BP190 - İslâm Tarihi | Islam – History

DEWEY: 297.09 - İslâm tarihi | Islam – History

WoS Category: Religion | Din

WoS Citation Topics Meso: 6.11 - Eğitim ve Eğitim Araştırmaları |

Education & Educational Research

WoS Citation Topics Micro: 6.11.2221 - Tarih Eğitimi | History Education

Scopus Subject Areas: 1202 - Tarih | History

Atıf Bilgisi | Cite as: Özkan, Mustafa. *İslâm Tarihi Araştırmaları ve Yazımında Usûl*. Ankara: FCR Yayın Ltd., 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

İSLÂM TARİHİ
ARAŞTIRMALARI VE YAZIMINDA
USÛL

Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN

Ankara 2025

Yazar Hakkında

Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN

1971 yılında Adıyaman'ın Kâhta ilçesinde doğdu. 1999 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. İrfan Aycan danışmanlığında “Medine Vesikası” isimli çalışmasıyla Yüksek Lisansını (2002), “Emevîler Döneminde İktidar-Ulemâ İlişkisi” konulu araştırmasıyla doktorasını bitirdi (2007). 2014'te doçent, 2019'da profesör oldu. Kitaplarının yanı sıra yayınlanmış çok sayıda ulusal/uluslararası makale ve tebliği bulunmaktadır. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Anabilim Dalında Anabilim Dalı başkanı olarak çalışmaya devam etmektedir.

Yazarın yayınlanmış kitaplarından bazıları şunlardır:

Emevîler Döneminde İktidar-Ulemâ İlişkisi (Ankara Okulu Yayınları),

Dört Halife ve Emevîler Döneminde Din-Devlet İlişkisi (Ankara Okulu Yayınları),

Dört Halife Dönemi (Siyasî, Sosyal, Kültürel ve İktisadî Hayat) (Fecr Yayınları),

Hız. Muhammed Fakir miydi? (Liberte Yayınları),

Allah'ın Son Elçisi (Fecr Yayınları),

Medine Vesikası/Anayasası ve Birlikte Yaşama (Fecr Yayınları),

Siyer Kavram Atlası II (Gazi Yayınevi),

İslâm Tarihi Kavram Atlası I (Gazi Yayınevi),

Emevîler Döneminde Din İstismarı (Fecr Yayınları).

About the Author

Prof. Dr. Mustafa OZKAN

Born in 1971 in the Kahta district of Adıyaman. He graduated from the Faculty of Theology at Ankara University in 1999. He received his master's degree (2002) with his work titled "Medina Document" under the supervision of Prof. Dr. İrfan Aycan at the Ankara University Institute of Social Sciences, and his doctorate (2007) with his research on the "Relationship Between the Government and the Ulama During the Umayyad Period". He became an associate professor in 2014 and a full professor in 2019. In addition to his books, he has published many national and international articles and papers. He continues to serve as the Department Head of the Department of Islamic History at the Faculty of Theology at Yıldırım Beyazıt University in Ankara.

Some of the author's published books include:

The Relationship Between Government and Ulama During the Umayyad Period (Ankara School Publications),

The Relationship Between Religion and State during the Four Caliphs and the Umayyad Period (Ankara School Publications),

The Period of the Four Caliphs (Fecr Publications),

Was Prophet Muhammad Poor? (Liberte Publications),

The Last Messenger of Allah (Fecr Publications),

The Medina Document/Constitution and Living Together (Fecr Publications),

The Conceptual Atlas of the Sirah II (Gazi Publishing House),

The Conceptual Atlas of Islamic History I (Gazi Publishing House),

The Exploitation of Religion During the Umayyad Period (Fecr Publications).

Kitap Hakkında

İslâm Tarihi Araştırmaları ve Yazımında Usûl

İslâm Tarihi Araştırmaları ve Yazımında Usûl isimli çalışma, İslâm tarihi ve diğer beşerî disiplinlerde yüksek lisans ve doktora yapan akademisyen adaylarının yaşadıkları problemler dikkate alınarak hazırlandı. “Sahih bilgi olmadan doğru yorum ve nitelikli çalışmalar yapılamaz.” fehvasınca, çalışmanın birinci bölümünde İslâm tarihinin ortaya çıkış sebepleri, süreci, anlamı, konusu, sınırları, dönemleri, faydaları, problemleri, genel tarihin yanı sıra diğer disiplinlerle ilişkisi, müellifleri, kaynakları ve bu kaynakların temel sorunları gibi hususlar üzerinde durulmaktadır. Usûlün esas kadar önemli ve usûlsüzlüğün vusûlsüzlük olduğu anlayışından hareketle kitabın ikinci bölümünde ise usûlle ilgili bilgiler verilmektedir. Bu bağlamda tez, makale ve tebliğ gibi yazım türlerinin temel felsefesi, şekli, bölümleri, her bölümde nelerin, nerede, ne kadar ve nasıl yazılması gerektiğine ilişkin bilgiler ele alınmaktadır. Aynı şekilde alıntı yapma şekilleri, bilimsel üslup, dipnot ve kaynakça oluşturma şekli gibi hususlara değinilmektedir. Daha da önemlisi, tarihin malzemesi olan rivayetlere nasıl yaklaşılması, aynı konudaki farklı rivayetlerden doğru olanın nasıl tespit edilebileceği, tarihle ilgili karşılaşılan cümlelerin doğruluk derecelerini tespit ederken tarihin hangi ilkelerinin dikkate alınması gerektiğine dair bilgiler paylaşılmaktadır. Ayrıca bu kitap yüksek lisansın yanı sıra doktora programı, doktora yeterlilik, asistanlık ve doçentlik mülakatı gibi sınavlara hazırlanacaklar için bir başvuru kitabı niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarih, İslâm tarihi, usûl, rivayet, tez, makale.

About the Book

Methodology in Islamic History Research and Writing

The book named Methodology in Islamic History Research and Writing was prepared to address the challenges faced by prospective academics pursuing master's and doctoral degrees in Islamic history and other humanities disciplines. In line with the adage, "Correct interpretation and quality studies cannot be produced without authentic knowledge." the first section of the book examines the reasons for the emergence of Islamic history, its process, meaning, subject matter, boundaries, periods, benefits, problems, its relationship with other disciplines as well as general history, its authors, sources, and the fundamental problems of these sources. Based on the understanding that methodology is as important as the essence and that any irregularity is a sign of non-attainment, the second section of the book provides information on methodology. In this context, the book covers the fundamental philosophy, format, and sections of writing styles such as theses, articles, and papers, as well as information on what, where, how much, and how to write in each section. It also addresses issues such as citation methods, scientific style, footnotes, and bibliography. More importantly, it provides information on how to approach historical narratives, how to determine the accuracy of different narratives on the same topic, and which historical principles should be considered when assessing the accuracy of historical statements. Furthermore, this book serves as a reference for those preparing for master's and doctoral programs, as well as for interviews for doctoral qualifications, assistantships, and associate professorships.

Keywords: History, Islamic history, methodology, narration, thesis, article.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ

xi

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL TARİHİN BİR BÖLÜMÜ OLARAK İSLÂM TARİHİ

1.1. GENEL TARİH	1
1.2. İSLÂM TARİHİ	18
1.3. MÜSLÜMANLAR VE TARİH	21
1.3.1. Kur'ân'da Tarih	23
1.3.2. Hadislerde Tarih	29
1.4. İSLÂM TARİHİ YAZICILIĞI	31
1.4.1. İslâm Tarihi Yazıcılığının Aşamaları ve Özellikleri	38
1.5. İSLÂM TARİHİNİN DÖNEMLERİ	41
1.6. İSLÂM TARİHİNİN KAYNAKLARI	43
1.7. KAYNAK GRUPLARI, KRİTİĞİ VE KULLANIMI	64
1.8. İSLÂM TARİHİNİN PROBLEMLERİ	68
1.8.1. Siyer ile İlgili Sorunlar	68
1.8.2. İslâm Tarihinin Geneliyle İlgili Problemler	78
1.8.2.1. Tarihçilerle İlgili Problemler	78
1.8.2.2. Kaynaklara Dair Sorunlar	87
1.8.2.3. Yönteme İlişkin Problemler	100
1.9. İSLÂM TARİHİNDE TARİH TASAVVURU VE TENKİDİ	104

İKİNCİ BÖLÜM

İSLÂM TARİHİ YAZIMINDA USÛL

2.1. DİSİPLİNLER ARASI ÇALIŞMALARDAN YARARLANMA	115
2.2. AYNI KONUDAKİ FARKLI RİVAYETLERİ KARŞILAŞTIRMAYA ÖRNEKLER	117
2.3. TARİHİ İFADELERİ DEĞERLENDİRMEDE BAZI TEMEL İLKELER	129
2.4. ALINTI YAPMA USÛLÜ	136

2.5. BİLİMSEL ÜSLUP	141
2.6. TEZ VE TEZ YAZIM KURALLARI-TEKNİKLERİ	143
2.7. BİLİMSEL MAKALE YAZIMI YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	158
2.8. BİLDİRİ YAZIMI KURALLARI	166
2.9. DİPNOT GÖSTERME VE BİBLİYOGRAFYA OLUŞTURMA	169
2.9.1. Dipnot Gösterme	169
2.9.2. Bibliyografya Oluşturma	174
BİBLİYOGRAFYA	175
DİZİN	181

ÖN SÖZ

Yüksek lisans ve doktora öğrencileri için bir rehber niteliğindeki bu eseri, kendi akademik yolculuğumuzda karşılaştığımız zorluklar ve yaptığımız hatalardan yola çıkarak kaleme aldık. Amacımız, ilim yolculuğunun henüz başlarında olan akademisyen adaylarının benzer engellerle karşılaşmadan ve aynı hatalara düşmeden daha bilinçli bir ilerleme kaydetmelerini sağlamaktır.

Görebildiğimiz kadarıyla, İslâm tarihinin yanı sıra diğer beşerî bilimlerde yüksek lisans ve doktora yapan genç akademisyen ya da akademisyen adaylarının tez, makale, bildiri hazırlamanın yanı sıra usûlüne uygun alıntı yapma, bilimsel üslubun mahiyeti, tarihin malzemesi olan rivayetler konusunda takınılacak tavır, dipnot ve bibliyografya oluşturma gibi hususlarda bazı sorunlar yaşamaktadırlar. Daha da önemlisi yüksek lisansın yanı sıra doktora programı, doktora yeterlilik, asistanlık ve doçentlik mülakatı gibi sınavlara hazırlananlar için -bildiğimiz kadarıyla- bir kaynak bulunmamaktadır. Yukarıdaki sorunları dikkate alarak çalışmamızın birinci bölümünde, İslâm tarihi alanında yüksek lisans ve doktora yapacak öğrencilerin bütüncül bir bilgi ve sağlıklı bir bakış açısına sahip olmaları için İslâm tarihi hakkında genel kabul görmüş bilgiler verildi. Bu bağlamda İslâm tarihinin anlamı, sınırları, konusu, amacı, ortaya çıkış sebepleri, süreci, dönemleri, problemleri, genel tarihin yanı sıra diğer disiplinlerle ilişkisi, müellifleri, kaynakları, kaynakların temel sorunları gibi hususlar üzerinde duruldu. Usûlün esas kadar önemli ve usûlsüzlüğün vusûlsüzlük olduğu anlayışından hareketle, kitabın ikinci bölümünde ise İslâm tarihinin yanı sıra diğer beşerî ilimlerde yüksek lisans ve doktora yapan öğrenciler için

usûlle ilgili temel yöntem-teknikler anlatıldı. Bu çerçevede tez, makale ve bildiri gibi yazım türlerinin temel felsefesi, şekli, bölümleri, her bölümde nelerin, nerede, ne kadar ve nasıl yazılması gerektiğinin yanında alıntı şekilleri, bilimsel üslup, dipnot ve bibliyografyanın nasıl oluşturulacağı örneklerle açıklandı.

Elinizdeki çalışma, usûlle ilgili yapılacak çalışmalardan sadece birisini oluşturmaktadır. Her beşerî ürün gibi bizim çalışmamızda da birtakım hata ve eksikliklerin olması kaçınılmazdır. Temennimiz, yapılacak katkılarla bu eserin daha da geliştirilmesi ve mevcut ihtiyaçlara cevap verebilecek bir niteliğe kavuşmasıdır. Bu vesileyle çalışmamızın son şeklini almasında değerli katkıları bulunan eşime, çocuklarıma, Araştırma Görevlisi Dr. Aygün Yılmaz'a, Dr. Öğretim Üyesi Necati İşler'e ve Fecr Yayınlarının yetkilisi Hüseyin Nazlıaydın'a çok teşekkür ediyorum.

Başarı Allah'tandır...

Mustafa ÖZKAN
Ankara - 12.8.2025